

1977/78:30

Nr 30

Fredagen den
18 november 1977

Fredagen den 18 november

Kl. 15.00

*Fyllnadsval till
utskott*

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen

*Meddelande om
ändring i den
preliminära
tidsplanen*

§ 1 Fyllnadsval till utskott

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Sedan Gunnar Richardson beviljats ledighet från riksdagsarbetet har folkpartiets partigrupp som suppleant i kultur- och utbildningsutskotten anmält hans ersättare Olle Grahn.

*Meddelande om
interpellationssvar*

Förste vice talmannen förklarade därefter vald till

suppleant i kulturutskottet och utbildningsutskottet

Olle Grahn (fp)

§ 2 Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

§ 3 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Enligt den preliminära tidsplanen skulle i nästa vecka anordnas arbetsplena onsdagen den 23 november, torsdagen den 24 november och vid behov fredagen den 25 november. Det har emellertid inte varit möjligt att få fram utskottsbetänkanden för behandling på torsdagen och fredagen. Med ändring av tidsplanen hålls därför arbetsplenum endast onsdagen den 23 november kl. 10.00. Sammanträdet torsdagen den 24 november tar planenligt sin början kl. 13.00, men blir ett bordläggningsplenum med frågestund och eventuellt interpellationssvar. Sammanträdet fredagen den 25 november blir ett bordläggningsplenum med början kl. 15.00.

§ 4 Meddelande om interpellationssvar

1977/78:50 om skyldigheten för sjukvårdspersonal att medverka vid aborter

Statsrådet INGEGERD TROEDSSON:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att jag har överenskommit med Sven Johansson att besvara hans interpellation 1977/78:50 i samband med riksdagens behandling av socialutskottets betänkande 1977/78:11 med anledning av motioner om vissa abortfrågor.

Fredagen den
18 november 1977

*Om de kommunala
eltaxorna m. m.*

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON erhöll ordet för att besvara *Inga Lantz* (vpk) den 8 november anmälda fråga, 1977/78:129, till statsrådet Birgit Friggebo, och anförde:

Herr talman! Inga Lantz har frågat statsrådet Birgit Friggebo vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att utjämna skillnaderna mellan kommunernas taxor i vad gäller el, värme, vatten och sophämtning.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag vill erinra om det svar jag gav här i kammaren den 20 oktober på en fråga av Nils Berndtson om åtgärder för att motverka höjningar av vissa kommunala taxor och avgifter. Jag angav därvid att jag inte är beredd att förorda några åtgärder, som innebär inskränkningar av den kommunala självstyrelsen. Jag pekade också särskilt på att kommunerna är bundna av självkostnadsprincipen, som innebär att taxor måste utformas så, att verksamheten inte går med vinst. Varje kommun har således att inom ramen för självkostnadsprincipen besluta om de kommunala taxorna. Det är också viktigt att komma ihåg att de beslut som det här gäller fattas i valda församlingar under full demokratisk insyn och debatt.

Jag får slutligen fästa uppmärksamheten på den utjämnande effekt som bostadsbidragen har för boendekostnaderna.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Först skall jag be att få tacka för svaret.

Många kommuner har i höst aviserat chockartade höjningar av taxor och avgifter. Några höjningar får konsumenterna betala direkt, t. ex. de som gäller elverket, och andra slår igenom på de nya hyrorna fr. o. m. årsskiftet.

I går kunde man läsa i t. ex. Svenska Dagbladet om en hyreschock för 120 000 hyresgäster i Stockholmsföretagen. Dessa har gått ut med krav på 20–23 kr. höjning, vilket motsvarar en hyreshöjning på 200 kr. i månaden för en normalstor fyra. Företagen får av allt att döma igenom sina höjningskrav på några kronor när. Först höjs hyran med 13 kr. från den 1 januari nästa år och sedan med 4–7 kr. från den 1 april.

Hos regeringen ligger en begäran från Hyresgästföreningen om en räntesänkning med 1 %. Genom en sådan räntesänkning skulle hyran kunna sänkas med 10–15 %. Men regeringen har sagt nej. Taxehöjningar för t. ex. vatten och el drabbar låginkomsttagarna hårdast. I Stockholm räknar man med höjningar på mellan 30 och 50 kr. per månad för en vanlig familj. Det betyder en fördyring med i värsta fall 250 kr. i månaden för en Stockholmsfamilj om man räknar samman hyreshöjning och taxeeökningar.

Jag har nu inte frågat om regeringen är beredd att motverka höjningar av hyran eller taxorna, för det, vet jag att regeringen inte är. Vad jag frågat är om regeringen är beredd att utjämna skillnaderna mellan olika

kommuners taxesättning. Skillnaden mellan vattentaxorna kan t. ex. vara 10 kr. per kvadratmeter för en lägenhet i den dyraste och i den billigaste kommunen och i vad gäller fjärrvärmesaxan 8 kr. per kvadratmeter för lägenheter i olika kommuner. Det visar en utredning som HSB och hyresgäströrelsen gjort och som rör taxorna för el, värme, vatten och sophämtning. Västerås har de billigaste taxorna i landet, 14 kr. per kvadratmeter för fjärrvärme, jämfört med 23 kr. per kvadratmeter för Bollnäs och Lidingö som tillhör dem som har de högsta. Malmö ligger i mitten med 19 kr. per kvadratmeter.

Eltaxorna skiljer sig också. Här ligger Umeå och Järfälla på 8 kr. per kvadratmeter medan Helsingborg och Halmstad ligger på det dubbla.

Eftersom kommunerna i lag är bundna av den s. k. självkostnadsprincipen är det märkligt att skillnaderna kan vara så stora. Det verkar som om kommunerna gör olika bedömningar av vad som är självkostnad. Jag har då frågat vad regeringen kommer att göra för att utjämna dessa skillnader.

Kommunministern svarar att han inte tänker göra någonting alls utan accepterar skillnaderna. Det heter i svaret att kommunerna är bundna av självkostnadsprincipen, som innebär att taxorna måste utformas så att verksamheten inte går med vinst. Men då skulle jag vilja få en förklaring till att det är så stor skillnad mellan olika kommuner. Det är det jag har frågat om, och svaret på den frågan efterlyser jag fortfarande.

Vidare hänvisar kommunministern till bostadsbidragens utjämnande effekt. Bostadsbidragen får ju skattebetalarna själva bestrida, och de går egentligen direkt till bankernas kassor, eftersom 70–75 % av hyrorna är kapitalkostnader. Vi vet att dessa kostnader på kommunalskatten hårdast drabbar låg- och medelinkomsttagarna.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! På Inga Lantz direkta fråga om variationerna i kostnader mellan olika kommuner måste jag svara att det är en självklarhet att kostnaderna varierar med hänsyn till olika geografiska förhållanden beträffande framdragandet av ledningar etc. Mellan t. ex. en Norrlandskommun och en tätortskommun i Sydsverige måste det vara ganska väsentliga skillnader.

Med tanke på att vi har denna självkostnadsprincip – och jag föreställer mig att inte ens fru Lantz vill införa en enhetstaxa för alla kommuner i riket – menar jag att vi måste gå andra vägar för att åstadkomma en utjämning, i den mån skillnaderna drabbar låginkomsttagarna, vilket naturligtvis är fallet. Jag vill då peka på att det i dag faktiskt på riksdagens bord ligger en proposition, som i första hand innebär ökat stöd åt barnfamiljerna. Där föreslås höjningar av barnbidragen, av studiebidragen och av övre hyresgränsen för de statskommunala bostadsbidragen för barnfamiljer osv. Vi kan konstatera att 80 % av hyreshöjningarna inom de beräknade ramarna täcks av det samhällsstöd till barnfamiljerna som bostadsbidraget utgör.

*Om de kommunala
eltaxorna m. m.*

När det gäller jämförelser inom Stockholms län vill jag bara kort erinra om att det också på riksdagens bord ligger en proposition om skatteutjämning, som där bör ha sin positiva inverkan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag tycker ändå inte att jag har fått något svar på min fråga. Det kan inte bara, som kommunministern låter antyda här, vara tekniska orsaker till skillnaderna. Det kan väl förmodas att det inom olika kommuner tillämpas skilda typer av redovisningssystem. Jag trodde att regeringen var intresserad av att utjämna sådana skillnader och att det är felaktigt att fjärrvärmeföretaget t. ex. är nästan 10 kr. högre i Bollnäs än i Västerås. Det är i detta avseende väldigt stora skillnader, som betyder mycket för familjerna.

I fråga om de åtgärder som regeringen har vidtagit när det gäller bostadsbidragen vill jag upprepa att hyresgästerna själva får finansiera dessa via skattsedeln, och inte minst via kommunalskatten, som är orättvis därför att den drabbar låginkomsttagare och medelinkomsttagare hårdast.

F. ö. har vpk i många skilda sammanhang sagt att det får vara nog med taxehöjningar, och det får vara nog med hyreshöjningar också.

Att hänvisa till bostadsbidraget hjälper inte stort när det gäller sådana stora höjningar som det här är fråga om.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill göra två konstateranden.

För det första vill jag upprepa att kommunerna är bundna av självkostnadsprincipen, som alltså innebär att deras verksamhet inte skall gå med vinst.

För det andra – och det rör måhända en ännu viktigare princip – är jag inte beredd att göra ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten som innebär att man tummar på den. Jag vill tillägga att Kommunförbundet har utfärdat rekommendationer om enhetlig redovisning. Jag utgår från att kommunerna i allmänhet följer de rekommendationer som Kommunförbundet utfärdar.

När fru Lantz jämför Västerås och Bollnäs kan jag väl säga att jag inte är direkt insatt i de lokala förhållandena på dessa två platser, men jag drar mig till minnes att Västerås var mycket tidigt ute när det gällde att bygga fjärrvärmeverk. Jag kan föreställa mig att det kan ha påverkat både anläggningskostnaden och de kostnader som sedan följer. Där har vi också geografiska skillnader, som vi får försöka eliminera genom andra transfereringar som jag har pekat på i debatten.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Mot bakgrund av att kommunerna är bundna av självkostnadsprincipen är det märkligt att taxorna slår så olika i olika kommuner. Det verkar som om kommunerna ser olika på denna självkostnadsprincip. Jag är orolig för att den kommunala verksamheten i

vissa fall kan gå med vinst när det gäller taxor och avgifter och att kommunerna använder denna vinst för att finansiera andra beslut.

Vidare säger kommunministern att han inte är beredd att tumma på den kommunala självbestämmanderätten. Men den har ju urholkats väsentligt. Jag tror att mellan 70 och 80 % av den kommunala budgeten i dag täcks upp av skyldigheter som ålagts kommunerna genom lagstadgande eller genom beslut av regering och riksdag. Den kommunala självbestämmanderätten är verkligen minimal i dag.

Vad regering och riksdag i stället borde göra är förstas att se till att kommunerna får medel till att finansiera de åtgärder som de är skyldiga att vidta.

Om Kommunförbundet har rekommenderat en enhetlig redovisning, är det märkligt att det inte slår igenom när det gäller taxor och avgifter.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Beträffande de 80 % av kommunernas verksamhet som emanerar från beslut på riksnivå är det väl inte obekant för fru Lantz att detta till mycket stor del är mycket tunga reformer som det har rått allmän enighet om. Jag är naturligtvis helt på det klara med att detta drabbar kommunerna skattemässigt hårt. Men det är som sagt stora tunga samhällsreformer, som även Inga Lantz parti har medverkat till.

Detta måste vi i den mån kostnaderna slår olika möta med två typer av åtgärder, dels transfereringar mellan familjer med låg inkomst och familjer med hög inkomst, dels genom ett bättre skatteutjämningsystem. I båda fallen är åtgärder på gång, inte minst i det sistnämnda fallet genom förslag till ett bättre skatteutjämningsystem som kommunalekonomiska utredningen kommer att lägga fram.

Vidare undrar jag om inte fru Lantz är offer för en tankelapsus, när hon säger att det inte bör skilja så mycket på anläggningskostnaderna. Men det är just vad det gör. Om en kommun bygger tidigt och får låga anläggningskostnader – man kanske också har relativt korta ledningssträckor – blir också driften billigare och därmed taxorna lägre jämfört med vad som gäller för en kommun som bygger senare och får högre kostnader.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Den skillnaden förklarar i så fall inte att Umeå och Järfälla har hälften så dyra eltaxor som Halmstad och Helsingborg.

När det gällt de tunga reformer som vi har kommit överens om har vpk oftast velat gå mycket längre än de övriga partierna. Vi har också sagt att kommunerna måste få resurser för att orka med t. ex. utbyggnaden av barnomsorgen. En stor del av de 80 procenten som är intäckta av beslut fattade på riksnivå ligger där. Likaså har vpk hävdade att skolan skall statsfinansieras, eftersom de posterna annars blir alltför tunga för den kommunala ekonomin.

Fredagen den
18 november 1977

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill erinra Inga Lantz om att vi vid de överläggningar som de båda kommunförbunden hade med företrädare för regeringen i våras var helt överens om att inom de snäva ramar som samhälls-ekonomi i dag tillåter prioritera tre väsentliga områden, nämligen barnomsorgen, åldringsvården på kommunsidan och långtidsvården på landstingssidan. Jag utgår från att Inga Lantz kan hålla med mig om att detta är en riktig prioritering. Regeringsföreträdarna och representanterna för kommunförbunden var också ense om att det samhällsekonomiska utrymmet i dag är mycket trångt.

Sedan vill jag säga att den allmänna principen för dessa 80 % av den kommunala verksamheten som är dikterade genom beslut av riksdag och regering – av riksdagen i första hand – naturligtvis är att om det statsfinansiella läget så småningom skall kunna förbättras – vilket vi naturligtvis hoppas på – bör staten gå in med större kostnadsansvar plus bättre skatteutjämning. De nackdelar som Inga Lantz nämnde elimineras då, åtminstone så långt som man kan gå i ett modernt och socialt inriktat samhälle.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag håller inte med kommunministern om att det samhällsekonomiska utrymmet är trångt. Det finns pengar i det svenska samhället, men det gäller att prioritera och omfördela dem till de verksamheter som vpk tycker är viktiga, bl. a. barnomsorgen, genomförandet av SIA-skolan, en bättre social bostadspolitik i stället för den asociala bostadspolitik som vi har i dag, m. m. Då finns det pengar. Många reformer skulle kunna finansieras, om vi kunde slippa skatteflykten och kapitalexporten. Många arbeten skulle kunna återföras till Sverige, ifall man satte stopp för kapitalexporten, vilken som bekant inte är liten. Vidare har vi kostnaderna för försvaret; vi har i vpk många gånger sagt att vi inte är beredda att tillstyrka ett försvar som i storleksordning gör Sverige till det tredje landet i världen. Jag vill bara påminna kommunministern om att försvarskostnaderna uppgår till 35 milj. kr. om dagen!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att nedbringa den s. k. specialinlåningen i bankerna

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN erhöll ordet för att besvara *Anton Fågelsbos* (c) den 20 oktober anmälda interpellation, 1977/78:49, och anförde:

Herr talman! Anton Fågelsbo har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att nedbringa den s. k. specialinlåningen i bankerna.

Med specialinlåning i bank avser man inlåning av stora belopp som

Fredagen den
18 november 1977

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

följer speciella villkor i fråga om ränta, bindningstid m. m. Minimum för en specialinlåningspost lär f. n. vara ca 500 000 kr. Räntan är ofta betydligt högre än på vanliga inlåningskonton och bestäms liksom övriga villkor genom särskilt avtal mellan banken och långivaren. Bindningstiden för speciallån kan vara så kort som några dagar eller några veckor. Långivare på specialinlåningsmarknaden är framför allt större företag, fonder, stiftelser och organisationer, som för en viss tid önskar placera likvida medel.

Specialinlåningen har växt fram sedan mitten av 1960-talet. Orsaken får bl. a. sökas i ett allt större kostnadsmedvetande inom näringslivet. För att bankerna skall få ta hand om tillfälliga överskott av likvida medel måste de erbjuda en högre förräntning än den som kan erhållas på vanliga bankräkningar.

Affärsbankernas specialinlåning var vid utgången av år 1968 knappt 10 % av deras totala inlåning. Vid utgången av september 1977 uppgick specialinlåningen till ca 20 miljarder kr. eller omkring 20 % av den totala inlåningen hos affärsbankerna. För hela banksektorn var beloppet vid samma tid ca 27 miljarder kr., motsvarande 16 % av den totala inlåningen från allmänheten. Normalt svarar affärsbankerna och vissa större sparbanker för huvuddelen av specialinlåningen. På senare tid har också vissa föreningsbanker kraftigt ökat sin specialinlåning.

Under augusti 1977 betalade bankerna för sin specialinlåning i genomsnitt en ränta på ca 3 procentenheter över riksbankens diskonto. Räntesatser på mer än 4 procentenheter över diskontot är mycket ovanliga. Räntenivån är emellertid f. n. osedvanligt hög. Under år 1976 låg räntan på specialinlåning lägre, eller ca 1,5–2,5 procentenheter över diskontot. Benägenheten att betala hög ränta beror naturligtvis på att likviditetssläget är ansträngt och – som Anton Fågelsbo anger – på risken att få betala straffavgifter, om bankerna inte kan uppfylla de likviditetskrav som riksbanken har fastställt.

Lagen om kreditpolitiska medel innehåller bestämmelser som ger riksbanken möjlighet att reglera räntan på specialinlåning, om räntenivån anses alltför hög. Förordnande om sådan räntereglering meddelas av regeringen efter framställning från riksbanken. Om detta medel skulle användas, kan det emellertid lätt få icke önskvärda effekter. Det kan innebära att inlåningen hos flertalet banker utom de allra största skulle minska betydligt. Vidare skulle det kunna medföra en ökning av låneemarknaden utanför bankerna. Det är angeläget att lånemedel kanaliseras genom bankväsendet.

Förutom riksbanken har också bankinspektionen sin uppmärksamhet riktad på specialinlåningen. Ett skäl är att denna inlåning i regel är kortfristig och därför inte helt ofarlig för bankverksamheten. Vidare kan den negativt påverka bankernas soliditet. Inspektionen har därför under senare år uppmanat de banker som ansetts ha för hög specialinlåning att begränsa den. Bankinspektionen har också uppmanat bankerna att i sin långsiktiga planering i mindre utsträckning än tidigare bygga verksam-

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

heten på specialinlåning. Denna inlåning har tidigare ansetts kunna omfatta 15–20 % av den totala inlåningen, men inspektionen rekommenderar numera på längre sikt en begränsning till 10–15 %.

Både riksbanken och bankinspektionen, vilka närmast har att vidta de åtgärder som kan behövas på det här området, följer utvecklingen med uppmärksamhet. Mitt svar på Anton Fågelsbos direkta fråga i interpellationen blir därför att några åtgärder från min eller regeringens sida inte f. n. planeras. Specialinlåningsmarknaden kan dock på olika sätt beröras av de förslag som inom kort väntas från kapitalmarknadsutredningen och finansieringsbolagskommittén.

Jag vill slutligen tillägga att bankerna själva har intresse av att begränsa specialinlåningen för att hålla nere sina räntekostnader. I den valutastuation vi nu befinner oss i kan vi vänta ett mindre pressat likviditetssläge hos bankerna. Detta bör leda till en nedgång i den tillfälligt höga räntenivån på specialinlåningsmarknaden.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag skall be att få tacka ekonomiministern för att jag har fått min interpellation besvarad.

Det är ju riktigt, som det har sagts i svaret, att specialinlåningen började i mitten av 1960-talet. Det var till att börja med rätt stora belopp som krävdes för att man skulle få denna högre ränta – minimum 1 milj. kr. I dag hör vi i svaret att minimum för specialinlåningsposten f. n. lär vara ca 500 000 kr. Man har alltså halverat det ursprungliga beloppet. Jag vet att det är en del som försökt att även med mindre belopp än detta få specialinlåningsränta tillämpad.

När det gäller tiden säger ekonomiministern att denna ränta tillämpas under några dagar eller några veckor. Ja, i vissa fall kan det kanske vara några dagar och några veckor och över något månadsskifte för att bankerna på det viset skall förgylla upp sitt månadsresultat. Men jag vet att det är många banker som tillämpar mycket längre tider för sådan inlåning.

Det heter att specialinlåningsinsättare i första hand är fonder och stiftelser. Det förvånar mig att fonder och stiftelser vill flytta om pengar på detta sätt för några dagar eller någon vecka.

Det heter också i svaret att man blivit mer kostnadsmedveten inom näringslivet och att det kan vara en orsak till att man begär specialinlåning för att få den högre räntan. Mindre företag och enskilda personer som har tillgång till mindre belopp kan naturligtvis också vara kostnadsmedvetna, men de har f. n. inte rätt till specialinlåningsvillkor.

Det talas i svaret om att bankerna – för att de skall få ta hand om de tillfälliga överskott av likvida medel som vissa företag inom näringslivet har – "måste" erbjuda en högre förräntning än den som kan erhållas på vanliga bankräkningar. Det är också litet förvånande. Det är tydligen avistapengar. Personer som har pengar på kapitalräkning får annars räkna med att betala en viss provision, om de tar ut dem i förtid, men så

Fredagen den
18 november 1977

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

är tydligen inte alls fallet när det gäller specialinlåning.

Jag har sagt i min interpellation att specialinlåningen f. n. uppgår till inte mindre än 30 miljarder. I svaret sägs att beloppet för hela banksektorn i slutet på september var 27 miljarder. Uppgiften i min interpellation att det skulle röra sig om 30 miljarder kan väl knappast bestridas. Det är alltså, herr ekonomiminister, inte några småbelopp som finns insatta på dessa konton.

Det sägs vidare i svaret att genomsnittsräntan på specialinlåningskonton inte är så hög som jag påstått i interpellationen. För 1977 var den 3 % över riksbankens diskonto. Räntesatser på mer än 4 % däröver är mycket ovanliga. Att sådana räntesatser förekommer vet jag, men hur vanliga de är kan jag naturligtvis inte säga. "Benägenheten att betala hög ränta för specialinlåning beror naturligtvis på att likviditetläget är ansträngt", sägs det i svaret. Det vill jag inte bestrida.

Det heter också i svaret: "Lagen om kreditpolitiska medel innehåller bestämmelser som ger riksbanken möjlighet att reglera räntan på specialinlåning, om räntenivån anses alltför hög." Jag vet inte, herr ekonomiminister, var gränsen för s. k. ockerränta går i dag. Det är i varje fall här fråga om höga räntesatser, och för några år sedan ansågs att gränsen för ockerränta var passerad när man kom upp i sådana här räntor.

"Det kan innebära", heter det i svaret, "att inlåningen hos flertalet banker utom de allra största skulle minska betydligt. Vidare skulle det kunna medföra en ökning av lånemarknaden utanför bankerna." Det är just vad jag tror att det har gjort. De personer vilkas sparmedel inte uppgår till de minimibelopp som anges i svaret kanaliseras säkert i många fall ut sina pengar utanför banksystemet. Det är väl det som är den stora risken.

Det sägs också i interpellationssvaret att både riksbanken och bankinspektionen har sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen på det här området. Det tycker jag är mycket bra, men man har i viss mån legaliserat förhållandena. Tidigare skulle inte specialinlåningen få överstiga 15 à 20 % av den totala inlåningen, men nu sägs det att inspektionen rekommenderar en begränsning till 10–15 % av den samlade inlåningen inom banksektorn. I dag ligger i alla fall specialinlåningen fortfarande på mellan 15 och 20 %.

Jag tycker att det är bra att man, som det sägs i svaret, har uppmärksamheten riktad på detta problem. Det kan ju allvarligt beröra hela banksystemet, om specialinlåningen får fortsätta.

Jag har frågat i vilken mån man skulle kunna tona ned den här inlåningen undan för undan, och i svaret sägs det: "I den valutasituation vi nu befinner oss i kan vi vänta ett mindre pressat likviditetläge hos bankerna." Jag är inte överens med ekonomiministern i det fallet. I dag är ju likviditetläget mycket pressande för våra banker, och då kan det väl knappast vara en tillfällighet att vi har en så hög räntenivå. När man gör rekommendationen att 10–15 % möjligen kan godkännas innebär väl det med andra ord att det här systemet har kommit för att stanna.

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

Det finns kanske inte så stor anledning för mig att orda mycket mer i den här saken, men jag vill ändå betona att det i dag är svårt att få placerare av hypoteksobligationer. Det finns en mycket lång kö, inte minst på landshypotekssidan. Här rör det sig om ungefär 3 miljarder kronor och den årliga ramen är 675 milj. kr. Det innebär en kö på över fem år.

Vad beror det då på att den här köen har vuxit undan för undan? Jag tror att orsaken är att man tillåter specialinlåningen. Dit går en mycket stor del pengar som annars skulle placeras i obligationer. Det har man inget intresse av, eftersom obligationerna i dag ger en ränta på 9,75 % medan specialinlåningen ger en betydligt högre ränta.

Jag tackar för svaret, men jag hade hoppats att man i alla fall på sikt skulle se till att specialinlåningen tonades ned.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Fastän jag lyssnade mycket uppmärksamt till herr Fågelsbo fick jag inte riktigt klart för mig vad han ville och inte heller om han förstod vad det här är fråga om. Han återgav mitt svar på olika punkter utan att ifrågasätta riktigheten av de uppgifter jag lämnade. Och det är bara bra. Men han drog sedan vissa slutsatser som jag tycker var i allra högsta grad tillspetsade.

Herr Fågelsbo gick så långt att han t. o. m. talade om ockerräntor. Med ocker menas ju att man utnyttjar någon annans beroendeställning eller speciella trångmål för att betinga sig räntor som är uppenbart orimliga. Jag vill därför tala om för herr Fågelsbo att specialinlåningen är en fullständigt legitim verksamhet, som riksbanken och bankinspektionen icke har några invändningar emot. Den har inte att göra med de problem som vi i dag har på den långa kreditmarknaden då det gäller t. ex. tillgången till obligationer. Här finns alltså inget samband.

Situationen är den att vid sidan av den reglerade kreditmarknaden har vi en fri kreditmarknad, som motsvarar ungefär en tredjedel av den reglerade. Ta t. ex. den stora posten av handelskrediter, när företag köper av och säljer till varandra. Där är det fråga om väldiga belopp, som kan vara disponibla några veckor eller några dagar och som man har ett behov av att förränta. Vi behöver verkligen ta ut allt vi kan i det hårda lönsamhetsläge som råder i det svenska näringslivet.

Det kan också vara fråga om krediter från ett företag till dess kunder. Vidare kan det röra sig om finansieringsbolagens och leasingföretagens verksamhet. Allt detta är en fullt legitim verksamhet som i stor utsträckning äger rum utanför den reglerade kreditmarknaden.

Herr Fågelsbo kom – vilket jag tyckte var tacknämligt – inte tillbaka med den indirekta beskyllning han gjorde i interpellationen, nämligen att bankerna ville köpa sig fria från straffavgifter genom de "avlatsbrev" som specialinlåningen egentligen är. Så är ingalunda fallet.

Att bankerna genom specialinlåningen kan bedriva utlåningsverksamhet vid sidan av likviditetskvoterna – det är en sak. Men att det skulle

vara fråga om något slags friköp är inte riktigt.

Då det gällde räntesatserna uppgav herr Fågelsbo att de skulle ligga 5–6 % över gällande diskonto. De rätta räntesatserna är för affärsbankerna 3,5 % för sparbankerna 3,01 % och för föreningsbankerna 2,84 % i genomsnitt. Det innebär att det i några fall är fråga om lägre räntesatser och i andra fall om något högre räntesatser.

Det belopp som specialinlåningen uppgår till fixerades av herr Fågelsbo till 30 miljarder, av mig i interpellationssvaret till 27 miljarder inkl. sparbankerna. I det beloppet ingår – det skall man ha klart för sig – också medel som egentligen inte kan kallas specialinlåningsmedel. Även för en normal inlåning från företag och kommuner kan bankerna nämligen lämna en speciell räntefavör, eftersom det är fråga om så stora belopp. I och med att man lämnar en räntefavör utöver den vanliga räntan, som gäller för den mindre inlåningen, rubriceras detta som specialinlåning och påverkar därigenom statistiken i höjande riktning. Även de räntor som tas ut när bankerna på dagslånemarknaden för över pengar till varandra för att utjämna negativa trender påverkar specialinlåningsstatistiken. Dra därför inte för långt gående slutsatser av att jag medgav att det kunde gälla uppemot 27 miljarder kronor!

Ett av skälen till att man betalar en högre ränta är att hanteringskostnaderna för bankerna för de mycket stora belopp det här är fråga om är mycket lägre än för en massa småposter som hanteras så att säga manuellt. De som har ett belopp disponibelt under en kortare tid – ett företag, en kommun eller en organisation, för det förekommer också sådana i stor utsträckning – är kanske villiga att ställa det till förfogande om de får tillräckligt hög ränta för att disponera pengarna på det sättet, vilket innebär att pengarna nyttiggörs i den löpande verksamheten i företagen; många småföretag har nytta av de pengar som på så sätt kommer ut. Detta är en förklaring till denna fullt legitima och normala verksamhet.

Genom specialinlåning drar man in pengar till den normala bankverksamheten – annars skulle dessa pengar röra sig utanför den. Jag vet inte något land – hur mycket polisstat det än må vara – som lyckats hindra människor och företag som har pengar att låna ut dem. Det tror jag inte man kommer att lyckas med. Det är också bra att pengarna på detta sätt passerar genom bankverksamheten.

Det är klart att de finansieringsbolag som jag nyss nämnde och som ger specialinlåning påverkar marknaden. De är inte underkastade några kreditpolitiska åtgärder. De kan alltså arbeta fritt på kreditmarknaden och har alltså större möjligheter att tillämpa en mera flexibel räntesättning.

Finansieringsbolagsutredningen kommer inom kort att framlägga ett betänkande – det är redan färdigt; vi diskuterar just nu om det skall tryckas eller stencileras. Det är troligt att det kommer att leda till att även dessa bolag dras in i den reglerade verksamheten, och det är möjligt att detta kan påverka räntesättningen nedåt. De här bolagen har då inte samma möjligheter att konkurrera med bankerna som nu föreligger.

Fredagen den
18 november 1977

*Om åtgärder för att
nedbringa den s. k.
specialinlåningen i
bankerna*

Jag vill sluta med att ännu en gång säga att detta är – vilket man inte fick ett intryck av när man hörde herr Fågelsbo – en fullständigt legitim verksamhet som i det åtstramningsläge som i dag råder fått en större volym än fallet annars skulle ha varit. Man är nu angelägen om att varje slant som kan stå till förfogande skall kunna nyttiggöras i den löpande verksamheten. Företag som har pengar kan på detta sätt för en något högre ränta förmås ställa de pengarna till förfogande. Och de kan sedan användas bl. a. till att ge krediter till mindre och medelstora företag.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att specialinlåningen är olaglig. Jag har aldrig påstått att det var ockerräntor – jag bara ifrågasatte var gränsen för ockerräntor går.

Vi vet att utlåningsräntan är hårt reglerad. När det blir diskontoändringar får bankerna ett meddelande från riksbanken om att de får göra den justering som diskontoändringen innebär men inget mera. Det gäller alltså utlåningssidan. För inlåningen är det däremot fritt fram, och det är mot det som jag reagerar. Det blir inga nya pengar som kommer fram, men vissa större institutioner, fonder eller stiftelser kan göra sig större vinster i form av förräntning av sitt kapital. Det påverkar givetvis så småningom räntestegringen. Ekonomiministern sade också i svaret att denna verksamhet kan påverka bankernas soliditet negativt.

Ekonomiministern reagerade mot att jag tog ordet ockerränta i min mun, men ekonomiministern använde själv ordet polisstat. Jag ifrågasätter alltså var gränsen för ockerränta går. Tydligt är ekonomiministern helt inställd på att vi i dag måste leva med dessa speciallånkräntor. Han gav väl dock ett litet hopp: när de pågående utredningarna lägger fram sina aviserade förslag kanske det blir en nedtoning av denna verksamhet.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Man skulle naturligtvis kunna göra gällande – men det tror jag inte att herr Fågelsbo vill göra – att vi har en alltför låg ränta i Sverige i dag och att det är detta som, i det åtstramningsläge som nu råder, medför ett högre ränteläge på det kapital som rör sig fritt utanför den reglerade kreditmarknaden. Nu är jag verkligen inte den som vill höja räntan, och därför tycker jag att vi får acceptera att vi har ett visst fritt inflöde och utflöde av pengar på kreditmarknaden.

Jag vill än en gång stryka under att detta är en fullt legitim verksamhet. Men allting kan självfallet få för stor omfattning; skulle specialinlåningen bli alltför stor kan detta få negativa konsekvenser för den normala bankverksamheten. Det är alltså andelen speciallån i förhållande till den normala bankverksamheten som kan skapa problem, och bankinspektionen har sin uppmärksamhet riktad på detta.

Nyanser är alltid viktiga, herr Fågelsbo, och jag vill göra gällande att skillnaden är hårfin mellan att påstå att någon är en ockrare och att ifrågasätta om någon är en ockrare.

ANTON FÅGELSBO (c):

Herr talman! Jag har inget manuskript, så jag kan inte säga exakt hur jag formulerade mig. Jag har emellertid aldrig påstått att det är ockerräntor – jag ifrågasätter, och det är något annat.

Jag får det intrycket att ekonomiministern för sin del tycker att det skall vara fritt fram för bankerna. Det här är en sak som skapar problem inom hela banksektorn. Jag är övertygad om att de olika bankerna vill komma ifrån dessa lån. Men med det läge vi i dag har anser man sig vara tvungen att använda detta instrument.

Det är, herr Gösta Bohman, inte fråga om småsmulor. 30 miljarder av den samlade bankinlåningen på ungefär 170 miljarder anser jag vara ett stort belopp. Herr Gösta Bohman sade att man kunde överväga åtgärder om beloppet blev för stort. Jag anser att 30 miljarder är ett stort belopp.

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN:

Herr talman! Nu var det inte 30 miljarder. Min uppfattning i denna fråga i övrigt, som herr Fågelsbo efterlyste, framgår fullt tydligt av mitt interpellationssvar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om lagstiftning mot s. k. strimlade lån i bostadsrättsföreningar

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Christer Nilssons* (s) den 11 oktober anmälda interpellation, 1977/78:33, och anförde:

Herr talman! Christer Nilsson har frågat mig om jag överväger att aktualisera den lagstiftning mot strimlade lån som föreslagits av bostadsskattekommittén.

Bostadsskattekommitténs förslag övervägs f. n. inom budgetdepartementet. Jag vill emellertid avvakta med mitt ställningstagande i frågan till dess 1972 års skatteutredning redovisat resultatet av sitt arbete. Denna redovisning torde ske omkring årsskiftet.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Mundebo för svaret.

Bostadsskattekommittén lämnade i början av år 1976 sitt andra betänkande, Bostadsbeskattning II.

Betänkandet innehåller förslag till åtgärder mot opåkallade skattelättnader, som kan erhållas genom innehav av bostad i s. k. andelshus och i bostadsrättsföreningar där fastighetslånen fördelats på medlemmarna.

Kommittén betecknar en sådan fördelning av lånen som ett skattemässigt konstgrepp, som förrycker grunderna för den avvägning av kost-

Fredagen den
18 november 1977

*Om lagstiftning mot
s. k. strimlade lån i
bostadsrättsföreningar*

naderna för olika boendeformer som statsmakterna gjort genom 1974 års bostadspolitiska beslut.

Förslagen som kommittén lagt strävar mot att eliminera de skattemässiga fördelarna av fördelning av lån. De nya reglerna föreslogs träda i kraft den 1 januari 1977 och för första gången tillämpas vid 1978 års taxering. Kommittén föreslog också att en regel som innebar att befintlig förening som fördelar lånen eller vidtar motsvarande åtgärd efter den 31 mars 1976 skulle träffas av den strängare beskattningen. Kring dessa förslag rådde det enighet i utredningen.

Kommitténs förslag har remissbehandlats och mottagits övervägande positivt av remissinstanserna. Förslagets innehåll och tidpunkten för genomförande hade under år 1976 en direkt dämpande effekt på såväl nybildande av bostadsrättsföreningar med fördelade lån som på fördelning av lånen inom befintliga föreningar. Under år 1977 har man emellertid kunnat notera att denna form av skattetekniska konstgrepp inom den spekulativa delen av nyproduktionen och saneringen tagit ny fart.

Detta förhållande kommer att få allvarliga bostadspolitiska konsekvenser, eftersom systemet är fördelaktigast för människor med höga inkomster. De spekulativa och kommersiella inslagen i handeln med bostäder kommer att öka. Klyftorna i samhället vidgas och de sociala skillnaderna i boendet skärps.

I sitt svar tar inte statsrådet Mundebo ställning till sakfrågan. Han säger att frågeställningen i interpellationen f. n. övervägs inom budgetdepartementet och att han vill avvakta 1972 års skatteutredning, som snart skall redovisa sitt resultat. Frågan om strimlade lån är emellertid redan utredd och remissbehandlad. Statsrådet Mundebo borde därför i dag ha redovisat en uppfattning i stället för att hänvisa till 1972 års skatteutredning. Man frågar sig om regeringen är splittrad även i den här frågan.

Strimlade lån är, som nämnda utredning påpekat, ett skattemässigt konstgrepp. Systemet ger höga inkomsttagare stora förmåner, leder till spekulation i handeln med bostäder och ökar segregationen. Strimlade lån är därför inte förenliga med målsättningarna i 1974 års bostadspolitiska beslut. Det är mot den bakgrunden förvånande att statsrådet Mundebo f. n. inte är beredd att genomföra bostadsskattekommitténs förslag.

Socialdemokraterna kan inte acceptera att den sociala bostadspolitiken urholkas. När vi återkommer i regeringsställning – 1979 eller tidigare – kommer bostadsskattekommitténs förslag om lagstiftning mot s. k. strimlade lån att förverkligas.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill klargöra för Christer Nilsson att regeringen icke heller i denna fråga är splittrad. Det handlar emellertid här om problem som kräver att man ingående överväger vilka former man bör använda för att komma till rätta med dem. Man måste ha en klar bild icke bara av omfattningen och karaktären av problemen utan också av vilka former

och metoder som skall användas.

På en punkt har jag en från Christer Nilsson avvikande uppfattning, och det gäller karakteriseringen av remissinstansernas bedömning. Christer Nilsson säger att bostadsskattekommitténs betänkande fick ett övervägande positivt mottagande. Enligt min uppfattning fick kommittéförslaget ett tämligen blandat mottagande. Några remissinstanser var visserligen övervägande positiva, men flertalet var övervägande negativa. Bostadsskattekommittén har också kommit fram till att förslaget kräver en tämligen ingående bearbetning innan det kan användas som grund för en lagstiftning. Kommittén har dessutom ett samband med 1972 års skatteutredning, och eftersom denna utredning kommer att redovisa sitt förslag inom kort innebär det ett ytterligare skäl till att man bör vänta med ett lagförslag.

Både i anledning av Christer Nilssons anförande och i anledning av en formulering i interpellationen vill jag emellertid understryka att jag självfallet icke vill ha en mängd skattetekniska avarter på bostadsområdet. I den mån sådana skattetekniska avarter finns skall vi se till att komma till rätta med dem, och det långt innan nuvarande oppositionsparti någon gång i en framtid kan komma att hamna i regeringsställning.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Sedan bostadsskattekommittén presenterade sitt betänkande har ju systemet med strimlade lån upphört eller åtminstone reducerats. Men nu kan vi se konsekvenserna av regeringens brist på handlingskraft på det här området: strimlade lån förekommer nämligen på nytt. Då borde det ligga i budgetministerns intresse att snabbt komma fram med en lagstiftning, och jag tolkar honom så, att han är inne på att göra detta och att det nu endast gäller att ta ställning till under vilka former det skall ske.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill påminna Christer Nilsson om att det tog lång tid innan bostadsskattekommitténs betänkande ens delgavs några remissinstanser. Om det skett i samband med att betänkandet redovisades, så hade vi kanske haft ett bättre utgångsläge vid behandlingen av förslaget. Det var den nuvarande regeringen som visade handlingskraften att över huvud taget skicka ut förslaget till remissinstanserna. Förslaget fick därvid det mycket blandade mottagande som jag redovisade i mitt föregående inlägg.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Om statsrådet Mundebo hade följt bostadsskattekommitténs förslag så hade problemen i dag varit lösta, och vi hade haft mindre spekulation på bostadsmarknaden.

Nr 30

**Fredagen den
18 november 1977**

*Om lagstiftning mot
s. k. strimlade lån i
bostadsrättsför-
eningar*

Fredagen den
18 november 1977

*Om översyn av vissa
deklarationsregler
för jordbrukare*

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Om jag hade följt det förslaget hade jag förvisso haft en rad nya problem, det vill jag försäkra.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om översyn av vissa deklarationsregler för jordbrukare

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Rune Torwalds* (c) den 13 oktober anmälda interpellation, 1977/78:44, och anförde:

Herr talman! Rune Torwald har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till en översyn av reglerna om övergång till bokföringsmässig deklaration för jordbrukare. Enligt Rune Torwald är det två områden där det kan finnas anledning att ifrågasätta om inte ändringar behöver vidtagas. Det ena området gäller bestämmelserna om hur förmögenhetsvärdet för inventarier skall beräknas. Nuvarande regler leder enligt Rune Torwald till att förmögenhetsvärdet på äldre inventarier blir orimligt högt de första åren efter övergången. Det andra området där det enligt Rune Torwald krävs justeringar gäller beräkningen av ingångsvärdet för fastighet som förvärvas genom arv. Rune Torwald påpekar att situationen när en efterlevande make ärver en fastighet inte är densamma som när t. ex. en son övertar fastigheten genom att lösa ut andra syskon eller delägare.

När det gäller beräkningen av förmögenhetsvärdet för inventarier i inkomstslaget jordbruksfastighet vill jag erinra om att regeringen helt nyligen i den s. k. småföretagarpropositionen lagt fram ett förslag som innebär avsevärda lättnader vid förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen i småföretag. I propositionen föreslås bl. a. att det skattepliktiga förmögenhetsvärdet i rörelse eller i jordbruk eller skogsbruk skall bestämmas till 30 % av företagets substansvärde. Enligt min mening får herr Torwalds önskemål på denna punkt anses ha blivit tillgodosedda genom detta förslag.

I fråga om ingångsvärdet för tillgångar som förvärvats genom arv gäller som allmän princip att en dödsbodlägare efter ett skifte inte utan beskattningskonsekvenser kan ta upp tillgångarna till högre värden än vad som gällt för arvtagaren eller dödsboet. Denna princip är f. ö. inte begränsad till inkomstslaget jordbruksfastighet – den skall också tillämpas t. ex. vid rörelsebeskattningen. Reglerna om övergång till bokföringsredovisning av inkomst av jordbruksfastighet har tillämpats redan fr. o. m. 1974 års taxering, och en stor del av landets jordbrukare är således redan över i det nya systemet. Med hänsyn till kravet på en likformig behandling är det inte lämpligt att nu i sak ändra övergångsreglerna.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört är jag inte villig att tillmötesgå Rune Torwalds önskemål om en översyn av skattereglerna på detta område.

Fredagen den
18 november 1977*Om översyn av vissa
deklarationsregler
för jordbrukare*

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka budgetministern för svaret.

I interpellationen ställde jag ett par relativt korta och preciserade frågor, och budgetministerns svar är av samma karaktär. Även om jag är relativt nöjd med svaren vill jag något kommentera dem.

Ändringarna beträffande förmögenhetsbeskattningen för småföretagare, såsom i detta fall jordbrukare, var givetvis inte kända av mig när jag inlämnade interpellationen. Orättvisan vid förmögenhetsberäkningen för gamla inventarier vid övergång till bokföringsmässig deklaration kvarstår dock även efter ändringen av förmögenhetsbeskattningen, och den drabbar främst de äldre jordbrukare som vid övergången bedriver kreaturslöst jordbruk med mer än fem år gamla maskiner. Men genom regeringens nu framlagda ändringsförslag beträffande förmögenhetsberäkningen i stort för bl. a. jordbrukare reduceras – såvitt jag kan finna – skattekonsekvenserna till ett minimum för de drabbade. Mot den bakgrunden är jag nöjd med såväl svar som framlagt skatteförslag på denna punkt.

När det gäller beräkningen av inkomstvärdet för jordbruksfastigheter som förvärvats i samband med arvskifte är jag å andra sidan mindre nöjd med svaret, även om jag kanske måste erkänna att det knappast kom som en överraskning för mig.

Tyvärr är rättspraxis på detta område knappast etablerad ännu, och man får – även av skatteexperter – ganska skiftande svar när det gäller hur ingångsvärdet skall beräknas vid förvärv i samband med arvskifte. När det finns bara en arvtagare är det ganska självklart att ingångsvärdet bör vara detsamma som skulle ha gällt för den avlidne ägaren. Här uppkommer alltså inga problem.

Men om det finns många arvtagare, varav en övertar den aktuella fastigheten i samband med arvskiftet, är rättsläget mycket oklart enligt mitt förmenande. För att undvika skattetvister gör man numera i regel så, att dödsboet försäljer fastigheten till den aktuella arvingen för en överenskommen köpeskilling, varefter boets tillgångar skiftas mellan arvingarna enligt gängse regler. Men detta förfarande medför en hel del administrativt och kostsamt arbete samt att lagfartsavgift måste erläggas. För normala familj jordbruk innebär detta förfaringsätt en icke avdragsgill kostnad på 5 000 å 10 000 kr.

Nu menar jag – och många med mig – att man borde kunna göra ett vanligt arvskifte, sedan arvingarna enats om fastighetens värde. Av arvskifteshandlingen framgår vilket detta värde är, och den som förvärvar fastigheten på det sättet får ju lösa ut övriga arvtagare antingen genom att överlämna skuldebrev eller – eventuellt efter att ha upptagit erforderliga lån – gottgöra övriga arvtagare kontant.

Låt mig ge ett exempel.

En dödsbofastighet värderas av dödsbodelägarna till 200 000 kr. Dödsboet består av fyra syskon. Vi bortser från övriga eventuella tillgångar och skulder i boet. Den som tillskiftas fastigheten får då genom reverser.

*Om översyn av vissa
deklarationsregler
för jordbrukare*

eller kontant gottgöra syskonen med sammanlagt 150 000 kr., eftersom hans arvslott i fastigheten är 50 000 kr.

Enligt min mening borde den nye ägaren vid beräkning av anskaffningskostnad, och därmed också avskrivningsunderlag, få utgå från nyssnämnda 150 000 kr. plus 25 % av det för dödsboet gällande ingångsvärdet. Han har alltså egentligen bara arvt en fjärdedel av fastigheten. Men mig veterligt är ett sådant synsätt ännu ej etablerat hos olika skatteinstanser.

Herr talman! Frågan är mycket betydelsefull för den nye ägaren, som vid annan bedömning än den antydda får ett så lågt avskrivningsunderlag att han huvudsakligen måste betala amorteringarna med beskattade inkomster. Jag har förståelse för om budgetministern inte är beredd att ta definitiv ställning till denna fråga i dag, men jag hoppas att budgetministern vill söka beakta dessa problem i samband med den översyn av hela företagsbeskattningen som ju snart är aktuell, eftersom utredningen i dagarna avlämnar sitt betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1977/78:61 och 62 till näringsutskottet

1977/78:63 och 64 till jordbruksutskottet

1977/78:65 och 66 till socialförsäkringsutskottet

1977/78:67–71 till arbetsmarknadsutskottet

1977/78:72 till justitieutskottet

1977/78:73 och 74 till skatteutskottet

§ 10 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1977/78:73

§ 11 Anmälades och bordlades

Proposition

1977/78:67 med förslag om ändring i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, m. m.

§ 12 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:21 med förslag till tulltaxa, m. m.

Lagutskottets betänkanden

1977/78:5 med anledning av propositionen 1976/77:123 med förslag till konsumentkreditlag m. m. jämte motioner

1977/78:7 med anledning av propositionen 1977/78:16 om ändring i trafikskadelagen (1975:1410) m. m.

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:1 med anledning av berättelse om Nordiska rådets 25:e session

Nr 30

Fredagen den
18 november 1977

Socialutskottets betänkande

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:3 om avtal om läkarutbildning vid kommunala undervisningssjukhus m. m.

Kulturutskottets betänkanden

1977/78:7 med anledning av motion om kulturpolitiken

1977/78:8 med anledning av motion om åtgärder för att utveckla musiklivet

1977/78:9 med anledning av motion om kommersialismens verkningar på kulturområdet, m. m.

1977/78:10 med anledning av motion om stöd till kulturarbetare

1977/78:11 med anledning av motioner om skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse m. m.

1977/78:12 med anledning av motion om kostnaderna för undersökning och bevarande av fast fornlämning.

Jordbruksutskottets betänkanden

1977/78:6 med anledning av propositionen 1977/78:7 om program för övervakning av miljökvalitet

1977/78:7 med anledning av motioner om skydd för traditionellt levnadssätt

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:12 med anledning av motion om ökade möjligheter för skolor att anordna lotterier

1977/78:13 med anledning av motion om hushållning med naturresurserna

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1977/78:6 med anledning av motioner om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen, m. m.

1977/78:8 med anledning av motioner om anställningsskydd, m. m.

1977/78:9 med anledning av motion om rätt till tjänstledighet för medverkan i skolans allmänna fritidsverksamhet

§ 13 Anmäldes och bordlades

Motioner

1977/78:75 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:17 om samarbete mellan staten och Saab-Scania AB på dataområdet m. m.

1977/78:76 av *Björn Eliasson m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m.

*Anmälan av
interpellationer*

1977/78:77 av *Alvar Andersson* och *Anton Fågelsbo*

1977/78:78 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:52 om förlängning av tiden för utnyttjande av särskilt investeringsavdrag, m. m.

1977/78:79 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:54 om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften

1977/78:80 av *Arne Blomkvist m. fl.*

1977/78:81 av *Nils Hörberg*

med anledning av propositionen 1977/78:13 om nytt system för de statliga sjöfartsavgifterna, m. m.

1977/78:82 av *Tore Nilsson*

med anledning av propositionen 1977/78:14 om utbildning på musikområdet

1977/78:83 av *Karl Erik Olsson* och *Anna Wohlin-Andersson*

1977/78:84 av *Per Petersson* och *Tore Nilsson*

med anledning av propositionen 1977/78:19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m.

§ 14 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 18 november

1977/78:74 av *Lennart Nilsson* (s) till kommunikationsministern om järnvägstrafiken på Bohusbanan:

Järnvägstrafiken på Bohusbanan har stor regionalpolitisk betydelse, inte minst mot bakgrund av den typ av industri- och hamnverksamhet som bedrivs på västkusten.

Dessutom har Bohusbanan stor betydelse därför att Bohuslän under sommarmånaderna flerdubblar sin befolkning genom turismen.

Genom att stora delar av underhållet på Bohusbanan missköts, undergrävs möjligheterna till en acceptabel framtida trafik på järnvägen. Bristen på underhåll har nu lett till att hastigheten på tågen till Lysekil måste sättas ner till 35–40 km/tim.

Denna brist på underhåll leder till att persontrafiken efter en kort tid helt kommer att försvinna, om ingen upprustning av banan sker. Dessutom hotas även godshanteringen på Bohusbanan, inte minst med tanke på det nya taxesystem som planeras för styckegodshanteringen i landet.

Det skulle vara en stor resursförstörelse om delar av Bohusbanan avvecklas i framtiden. Problemen är redan stora med de tunga godstransporterna och den ökande privatbilism som dagligen rullar på E 6 genom Bohuslän.

Eftersom stora delar av Bohuslän har stor arbetslöshet skulle en uppbyggnad av Bohusbanan, exempelvis genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, få stor betydelse.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande frågor:

1. Anser kommunikationsministern det vara riktigt att förutsättningarna för en framtida järnvägstrafik undergrävs innan riksdagen fattat beslut om en ny trafikpolitik?

2. Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd att vidta för att klara underhållet på Bohusbanan?

1977/78:75 av *Evert Svensson* (s) till utrikesministern om Sveriges ställningstagande i Mellanösternkonflikten:

Situationen i Mellanöstern upphör inte att oroa. Det gäller såväl Israels rätt att existera som Palestinaarabernas rätt till nationell identitet. Händelser under senare tid har i sak inte förändrat läget.

Det är nu över tio år sedan de arabiska områdena ockuperades av Israel efter det militärt framgångsrika sexdagarskriget 1967. I dag benämns de "de befriade områdena" av Israels premiärminister Menachem Begin. Den förra regeringen talade om administrerade områden. Premiärminister Begins benämning av områdena anger att den nuvarande regeringen bestämt sig för att behålla dem.

I Mellanöstern har alltsedan kriget 1948 funnits stora flyktingläger. Man räknar med att det f. n. vistas ca 600 000 människor i dessa läger.

Flyktingfrågan har således inte fått sin lösning. Tredje generationen växer nu upp i dessa läger.

När FN antog sin resolution 242 i november 1967 angav den flyktingfrågan som en av de frågor som måste få sin lösning. Därutöver krävde den att Israel skulle dra sig tillbaka från "områden som ockuperats i den senaste konflikten".

Det har senare blivit mer och mer klart att Palestinafrågan i grunden är något mer och djupare än ett flyktingproblem, som FN:s resolution 242 angav. Det är fråga om Palestinaarabernas nationella identitet, en fråga om deras rätt till ett hemland. I första hand måste den frågan lösas. Mellanösternkonflikten ansågs också länge som en fråga som kunde göras upp mellan Israel och de arabstater som gränsade till Israel. Efter hand har det blivit klart att konflikten inte kan få sin upplösning utan medverkan av Palestinaaraberna själva.

År 1964 organiserades PLO, Palestine Liberation Organization, men det var först efter sexdagarskriget som organisationen växte i styrka och blev självständig gentemot arabstaterna. Den är en paraplyorganisation

och rymmer inom sig en rad organisationer med olika politiska målsättningar. De har en armé, de driver skolor och sjukhus och har ledningen för flera av flyktinglägren. Rörelsens förhållande till arabstaterna är ofta spänt, vilket t. ex. kriget i Libanon visar.

Palestinaaraberna beräknas i dag till ca 3 miljoner människor. Ca 600 000 bor i flyktingläger, ca 500 000 som medborgare i Israel, ca en miljon på de ockuperade områdena och närmare en miljon i den övriga arabvärlden.

Det är dessa människor som frågan om fred i Mellanöstern främst gäller. Över deras huvuden kan enligt min mening ingen uppgörelse ske.

Under lång tid diskuterades frågan vem som var Palestinaarabernas rätte talesman. Israel har för sin del hela tiden förnekat att PLO är Palestinaarabernas rättmätige talesman, medan organisationen nu vunnit internationellt erkännande. Isen bröts när de fick rätt att framlägga sin sak för FN. Sedan dess deltar PLO – som observatör – i de flesta internationella organ.

Kvar står emellertid tanken på den delning av Palestina som FN gjorde upp vid skapandet av staten Israel. Gränserna kan i dag inte bli exakt desamma som FN ansåg, men i stort sett kan FN:s idé ligga till grund för en uppgörelse. Sedan PLO för sin del accepterat skapandet av ett s. k. Minipalestina, har frågan kommit en bra bit närmare sin lösning. 1948 accepterade inte arabsidan en palestinsk stat, och arabstaterna anföll Israel samma dag som staten Israel proklamerades. I dag vägrar emellertid Israel att godta en sådan statsbildning. Rollerna är ombytta.

Kostnaderna för en sådan statsbildning bör till stor del bäras solidariskt av världssamhället. Det bör i varje fall bli betydligt billigare än fortsatt krigstillstånd. Som exempel kan nämnas att oktoberkriget 1973 kostade parterna omkring 100 miljarder svenska kronor, medan det finns beräkningar på att en ny statsbildning för ca 2 miljoner människor skulle dra en kostnad av 40 miljarder.

Utsiktorna till fred har blivit något större sedan USA och Sovjet kommit överens om hur en uppgörelse i grunden bör se ut. Det är också de som har nyckeln i sin hand. Kriget i Mellanöstern skulle ha varit omöjliga till sin karaktär om inte stormakterna försett parterna med ständigt nya vapen. Den dag de vägrar att ställa vapen och pengar till förfogande måste en uppgörelse komma.

Det är visserligen sant att få länder fått sina nuvarande gränser utan krig, men grundtanken i en fredlig utveckling är att ingen tillskansar sig territorium genom väpnat våld. Det är också en linje som Sverige understrukit vid flerfaldiga tillfällen.

Under senare tid har Israel varit utsatt för allvarliga beskyllningar för tortyr i de ockuperade områdena. (Sunday Times i London för den 19 juni 1977: Israel and Torture.)

Eftersom Israel vägrar acceptera internationella undersökningar står anklagelserna kvar utan att kunna gendrivas. Bl. a. har Amnesty Internationals huvudkontor i London erbjudit sig att undersöka saken, eventu-

ellt tillsammans med Internationella juristkommissionen. Israel har också vägrat att ställa sig under Genèvekonventionen från 1949 om behandling av civilbefolkning i krig.

Oavsett om tortyr förekommer eller inte i de ockuperade områdena innebär ockupationen i sig själv en fara för förnedrande behandling av befolkningen i de ockuperade områdena. Ingen ockupation kan förlöpa utan militär- och polisvåld, där civila lagar sätts åt sidan.

Israel försätter sig i ett svårt och olösligt dilemma genom sitt handlingssätt.

Den arabiska befolkningen är som jag tidigare nämnt omkring 1,5 miljoner inom Israel och de ockuperade områdena, medan judarna är ca 2,5 miljoner. Palestinaaraberna utgör således en mycket stor minoritet och kan inom överskådlig tid bli en majoritet.

Tre alternativ avtecknar sig – om Israel behåller de ockuperade områdena – ur detta faktum.

1. Israel ger alla lika rättigheter och kräver samma skyldigheter av såväl judar som palestinier. Därmed uppstår en demokratisk sekulär stat där judar, kristna och muslimer lever tillsammans på jämställd fot. Det är vad PLO har krävt. Det innebär att den sionistiska staten upphör att fungera som den var tänkt från judisk sida och så som den välsignades av FN och stormakterna.

2. Den sionistiska överhögheten består och judarna behåller makten på alla betydelsefulla poster. Det innebär olika rättigheter för medborgare i samma land, beroende på vilken etnisk grupp de tillhör. Två slags medborgarskap uppstår.

3. Stora grupper Palestinaaraber tvingas flytta för att den judiska statens grundkonstruktion skall kunna upprätthållas. Det betyder nya flyktingläger.

Med dessa perspektiv inför ögonen förstår man lätt att det enda alternativet är att Israel drar sig tillbaka från de ockuperade områdena och att en ny palestinsk stat upprättas.

Det är naturligtvis inte utan fara för Israel med en sådan stat. Men varje fientlig grannstat är en fara, och endast fredliga gränser, baserade på ömsesidigt förtroende, blir i längden säkra gränser. Och alternativen är dystra.

Frågan om Palestinaarabernas återvändande till sina hem kan naturligtvis inte helt lösas genom en ny statsbildning. Många av dem är från det egentliga Israel. Men det torde vara möjligt att i tidens längd ge såväl judar som palestinier möjlighet att bosätta sig där de önskar. I längden måste också en stat vara sekulär i den meningen att den behandlar personer lika, oberoende av religion, med samma rättigheter och samma skyldigheter.

Sverige har under lång tid följt händelserna i Mellanöstern. Vid två tillfällen har medlare från Sverige ställts till FN:s förfogande. Soldater för övervakningsuppdrag har tjänstgjort vid gränserna. Sverige röstade för att PLO skulle få delta i säkerhetsrådets behandling av Mellanös-

ternkonflikten och avgjorde därmed frågan i FN:s säkerhetsråd. Tidigare hade Sverige röstat för att PLO-ledaren Yassir Arafat skulle få tala inför FN:s generalförsamling.

Det är i dagens läge önskvärt att Sverige fortsätter på den inslagna vägen och stöder de fredssträvanden som nu finns. Enligt min mening bör det ske genom att vi verkar för att Israel skall dra sig tillbaka från de ockuperade områdena, att palestinierna skall få rätt till en egen statsbildning, att parterna skall erkänna varandras rätt att leva inom säkra och erkända gränser, att PLO skall få rätt delta i Genèveförhandlingarna.

Ett diplomatiskt erkännande är inte nödvändigt för att förhandlingar skall kunna inledas. Det bör däremot vara en frukt av dessa och ingå i en fredsuppgörelse.

Under tiden bör stödet till flyktingarna öka genom bidrag till UNWRA, Lutherhjälpen och Frikyrkan hjälper samt liknande organisationer som arbetar inom området.

Mot bakgrund av vad jag anfört ber jag att till utrikesministern få rikta följande interpellation:

1. Är utrikesministern beredd att inför riksdagen redogöra för Sveriges ställningstagande i Mellanösternkonflikten?

2. Är regeringen därvid beredd att

a) upprepa kravet på Israels tillbakadragande från ockuperade områden i enlighet med kravet i FN-resolutionen 242?

b) uttala att Palestinaaraberna har rätt till egen statsbildning i Västbanken och Gaza?

c) påverka parterna inom området att erkänna varandras rätt till existens inom säkra och erkända gränser för såväl Israel och Palestinaaraberna som för övriga stater?

d) hävda att palestinierna skall ha rätt att delta i Genèveförhandlingarna genom PLO och i en form som är godtagbar för denna organisation?

e) medverka till att FN, stormakterna och arabstaterna bidrar med ekonomiska medel för upprättandet av en palestinsk stat?

f) arbeta för att de heliga platserna i Jerusalem ställs under särskild förvaltning och görs tillgängliga för alla?

g) verka för att vapenleveranserna från stormakterna till området upphör?

h) öka anslagen till flyktingarbetet?

3. Vill regeringen ge sin tolkning av FN-resolutionerna 242 och 338?

§ 15 Meddelande om frågor

Nr 30

Fredagen den
18 november 1977

*Meddelande om
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 november

1977/78:151 av *Sven Mellqvist* (s) till kommunikationsministern om SJ:s styckeodshantering:

SJ avser enligt uppgift att i en nära framtid företa betydande förändringar av sin styckeodshantering. Det råder osäkerhet bland kunderna om vilka kostnadsökningar som blir följden, och det råder oro bland de SJ-anställda för att förändringen skall innebära avsevärt inskränkt sysselsättning.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Hur kommer SJ:s väntade förändring av styckeodshanteringen att påverka kundernas kostnader och personalens sysselsättning?

Hur avser regeringen att handla om förändringarna kan anses väsentligt höja kundernas kostnader och minska sysselsättningen för de SJ-anställda?

den 18 november

1977/78:152 av *Bertil Jonasson* (c) till bostadsministern om statligt stöd för installation av värmepump i bostad:

Installation av värmepump i byggnader är en metod att spara energi som bör stödjas. Handläggningen vid länsbostadsnämnderna tyder emellertid på att det är svårt att få lån och bidrag för sådan installation. Detta leder både till att energi slösas i onödan och till att arbetstillfällen för tillverkning och installation av värmepumpar går förlorade.

Avser bostadsministern att vidta några åtgärder för att de som installerar värmepumpar skall bli berättigade till energiparlån?

1977/78:153 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till budgetministern om finansieringen av vissa kommunala byggnadsprojekt:

Det förekommer att kommuner som, bl. a. på grund av stor byggarbetslöshet, beviljas statsbidrag för olika byggnadsprojekt inte kan klara finansieringen av den egna andelen på 67 eller i vissa fall 50 %. I vissa fall har kommunerna tvingats att låna till en ränta på 13–14 % för att kunna genomföra projekten och därmed rädda sysselsättningen.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga budgetministern:

Är regeringen beredd att ta initiativ så att beslut om statsbidrag för beredskapsarbete kopplas till finansieringsmöjligheter för kommunerna?

Nr 30

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.03.

Fredagen den
18 november 1977

In fidem
TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert